miroslav egerić

iz sveske hronografa

17. III 1963. N. Sad

Stidljivo, uplašeno proleće. Ljudi skidaju zmijsku košuljicu. Nešto kao omama lebdi u vazduhu: nerazgovetne misli, neurotička plima, mnoštvo nežnosti u cvetu. Na granama, pupoljci spremni za trku, za pobedu nad smrću. Ali *još* uvek bez smelosti. Tog jutra bila je Univerzitetska konferencija SK u Novom Sadu.

Nekoliko svetlijih mesta u referatu o podrumima faktografije u pojedinim naukama na Univerzitetu.

17. III 1963. N. Sad

Tiho veče. Bruj sveta na ulicama. Umivenost. Čistota. Moji su još uvek daleko od mene.

18. III 1963. N. Sad

Čitam ponovo *Davne dane* Krležine. I sada traje aktuelnost, otvara se nesebično energetska riznica te misli. O odnosu tematike i umetnosti npr.:

„Glupo je kada se kaže: slikarstvo nema nikakve veze sa tematikom. Isto je tako glupo, kada se tvrdi obratno, da je samo tematika važna za slikarstvo. Ni jedno ni drugo ne obuhvaća ovo pitanje. Mirka Račkoga ili Meštrovićeva tematika npr. jugoslovenska, vidovdanska, rasna itd., jeste neka tematika, to je izvan debate. I dok je Meštrović svladao materiju (ili ono što se tako zove kad se kaže da je neko svladao materiju) Mirku Račkom to nije uvijek pošlo za rukom. I Meštrović i Rački i Axel Gallen Kalella i Ljubo Babić su simbolisti. Biblijske ili vidovdanske alegorije Ljube Babića: apokalitični anđeli, Hrist i Juda ili ciklus udovica a naročito njegove narikače jesu nešto što nije samo simbolizam, dok mu platna nose još uvek habermanski potez kista. Bez obzira na tematiku, taj slikar stvara u okviru jedne manire koja je čas katolička, čas kosovska, a čas impresionistička, no bez obzira na to protuslovije svoje tematike on ipak slika. On govori o oslobođenju u katoliciznu, kao što je govorio i Maržik a za Ljubu Babića katolicizam u ovom slučaju je fraza koja simbolizuje „apsolutno čistu paletu".

... Međutim, helenska tematika bila je mitska, dakle religiozna ona nam prikazuje heroje u obliku nekih veoma komplikovanih stratagema, dakle, ipak i tematika može da bude primjerom čistog dlijeta ili palete".

25. III 1963. veče. N. Sad

Ponovo Krleža: „Postoji naročita logika u mišolovkama. Može miš da bude i genijalan, ako je u mišolovci, s njime je svršeno". Veoma inspirativno, za mišolovku, naravno, ne za miša.

...

26. III 1963. N. Sad

Prave jedine misli nikad neće biti zabeležene. Jer ih odnose činom smrti oni koji poslednji put misle. To su primerci nepotkupljivih, nekontaminiranih misli.

29. III 63, Beograd, noć.

Varljiva uzbuđenja. Ničeg novog: lafice u crnim pripijenim suknjama, igre koje *već* „nisu moderne": tvist etc., slikar s bradom i plavuša snob, verovatno zaneta plamsajem genija u njemu, njišu se u sporom opuštenom ritmu, a napolju pljušti kiša kapljica po tamnom asfaltu, radnici vuku ogromna gumena creva i polivaju ulice, odlaze regruti, *život se nastavlja* uprkos svemu i to je *smisao* te divne igre. Radni narod spava, pribira snagu za sutrašnju predstavu rada a nas nekoliko senzitivaca, inteligenata, sedimo tu u „Kristalu" i posmatramo svet kroz prizmu vinske čaše...

„Sve je to intelektualna perut", rekao bi moj prijatelj Svesni. On stvarno tera po svojoj liniji, zna svoju liniju, zdravo vari i misli (jedini koji ne misli da je svaren) stoji iskreno iza svega što potpiše bez obzira na položaj toga što potpisuje, i samo se mi malograđani bunimo, nije nam jasno da to što on potpisuje nisu gole deklaracije i prenapregnuta patetika nego zastave. On, dakle, ispravno misli, mirno spava, čim se probudi nastavi po istoj orbiti, umereno je tj. objektivno-kritički progresivan i daleko će doterati...

Iz Beograda doputovao slomljen, prespavao nekako, sve infernalije: prvo sanjao da mi je dete umrlo, ispečeno smo ga našli u peći, pa sreo svoju majku u crnoj marami, molila me za nekakvo praštanje, a ja sam prekrio oči rukama i probudio se, radostan da se taj melodramski užas prekinuo u trenutku kad sam mogao da „šenem iz pameti". Noć Smolasto neurotičarska, sipkasta. San koji neprekidno bude snovi, glomazne strepnje, nekakvo gluvo, tmulo vršljanje vetra pod prozorima moje mansarde.

Nekoliko noći pre toga; moj gazda, „stanodavac", prikazao mi „komad" autentične nesreće: pijan kao tuč, i kao tuč olovan od nesreće, žena ga ostavila, dete mu umrlo davno, a on pije po prljavim krčmama, besni, trošeći nervnu energiju u besmislenim erupcijama gneva i dobrote.

30. III 63. noć.

Želim da dovršim dramu, a bojim se. Dramu o anonimnom, narogušenom Hamletu „kruševačkog okruga". Moji prijatelji iz Zagreba blago negodovali: eto, hamletomanije i još, okrugomanija! U kazanu ili sosu bizarnih naslova! Da li?

Moj Hamlet iliti Bazarov u globalnom slučenju lika:

Jakobinac, ali u mišolovci senzibiliteta,
Rušitelj, ali se pravoslavno kaje,
Živi u stalnom otporu svetu, ali se u [tom otporu
identifikuje s njim.

Okovani Bazarov, više nego Hamlet.

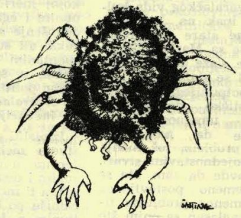

Njegova lična nesreća: kratak dah i prvi pogrešni korak. *Njegov udes:* hteo bi sve po svojoj meri i maksimalno, u isti mah, a u svemu biva kako mora i kako on neće. *Portre za svet:* bled, delikatan, kao svi Hamleti sveta, samohvalisav, iluzionista, voli krupnu reč i paradni pokret, monument forme, ali na momente provaljuje iz tog, na oko smirenog, uvučenog emotivca sva opakost potiskivane želje i uzapćene akcije.

Unutarnji portret: Preležao zapaljenje zglobova i zato neprekidno i dosadno trubi o vremenu koje je ispalo iz zglobova, aristokratoidnih sklonosti ali bez šestog čula, tj-bez novca, nervno treperav, ali sa povremenim egzaltacijama volje, sa momentima koncetracije bića na određeni smer htenja i želje. Nesocijalan tip, u dnevnom smislu reči. Apolitičan. Želeo bih da iskažem tom dramom porazno dejstvo jedne trivijalne filozofije koju kod nas, u seoskom patrijarhatu, nazivaju narodnom mudrošću. Koja se sastoji u monotonom ponavljanju poslovice: pleti kotac kak i otac, čuvaj zemlju jer ti sprema raku, u zemljišno katastarskom smislu reči ZEMLJA.

Ukratko, filozofija koju čini na parceli: puška i nož, na strani staroseoska oholost pred golaćima i nikogovićima, a u avliji zapt za sve lično, prezir za tajne i traume koje ne radaju vino ni hiljadarke. Taj zapt mislim, želim zapravo da ga dramski mislim, znači veću stegu nego što mi u svojoj lagodnosti pretpostavljamo. On nije ni danas dobio svoga stvarnog istoričara: Ni Dušan Radić sa snebivljivom apologijom seoske vitalnosti i presnog govora, još manje Grigorije Božović niti iko između njih, nije rekao sav jad i svu dramatiku u neobilaznoj banalnosti tih sižea.

Kažu da je izraz isceljenje... Pa, hajdmo, iscelimo se svetom vodicom moje drame sa socijalnom tendencijom!

1. IV 1963. Beograd

Bio na Kalemegdanu. Sa „nadom za ovaj grad koji raste" u providnoj kopreni predvečerja. U pozadini, vri studentski grad. Troši ogromnu količinu obarenih viršli i kobasica, u večitoj plimi i oseki studenata koji dolaze i odlaze. Tu negde, izgubljen, i drag u toj izgubljenosti, vuče svoje sveske sa marginalijama i čudnim sofizmima Ostoja Kisić, tera još uvek „svoje do kraja" Vita Marković, igraju se bezbrojne partije šaha, kraj kakve debele *Anatomije*,

(nastavak na 20. strani)

ZBIGNJEV HERBERT

odlomak grčke vaze iz VI. veka koja predstavlja eos kako oplakuje ubijenog memnona

u prvom planu vidi se
lepo telo mladića

brada pala na grudi
koleno podvijeno
ruke kao mrtva grana

zatvorio oči
odriče se čak i Eos

njeni prsti zariveni u zrak
i kose raspletene
i linije odeće njene
stvaraju tri kruga tuge

zatvorio je oči
odriče se bronzanog oružja
lepe kacige
ukrašene krvlju i crnom kitom
slomljenog štita
i strele

zatvorio je oči
odriče se sveta

lišće se opustilo u tamnom zraku
dršće grana sa senkom ptice u letu
i samo skriveni cvrčak
u još živim vlasima Memnona
oglašuje uverljivu
pohvalu života

nike koja se koleba

Nike je najlepša u trenutku
kada se koleba
desna ruka lepa kao naređenje
opire se o vazduh
ali krila dršću

jer vidi usamljena mladića
ide dugom linijom
vojničkog voza
sivim putem u sivom pejzažu
stenja i retkog smrekovog žbunja

ovaj mladić uskoro će pasti
tas terazija s njegovom sudbinom
baš evo snažno pada
ka zemlji

Nike ima silnu želju
da priđe
i da ga poljubi u čelo

ali se boji
da bi on koji nije upoznao
slast nežnosti
upoznavši je
mogao pobeći kao drugi
u času ove bitke

Nike se koleba
i na kraju odluči
da ostane u položaju
koji je naučila od vajara
stideći se mnogo ovog uzbuđenja

dobro razume
da sutra u osvit
moraju naći ovog dečaka
s grudima otvorenim
sa sklopljenim očima
i trpkim grumenom otadžbine
pod ukočenim jezikom

povratak prokonzula

Odlučio sam da se vratim na cezarski dvor
još jednom ću isprobati može li tamo da se živi
mogao bih ostati ovde u dalekoj provinciji
pod punim slasti liščem sikomore
i blagom vlašću bolešljivih netopa

kada se vratim nemam namere da stvaram zasluge
tapšaću i obodravati u odmerenim porcijama
smešiću se na uncije diskretno mrštiti obrve
neće mi za to dati zlatan lanac
dosta mi je ovaj železni

odlučio sam da se vratim sutra ili preksutra
ne mogu da živim u vinogradima sve je ovde tuđe
drveće je bez korenja kuće bez temelja kiša staklasta
cveće miriše na vosak
o pusto nebo udara suhi oblak
vraćam se sutra preksutra u svakom slučaju
[vraćam se

trebaće ponovo uvežbati lice
da bi donja usna umela da zadrži prezir
da oči budu idealno prazne
i nesrećnu bradu zeca moga lica
da ne drhti kad ulazi komandant garde

jedno sam siguran vina s njim neću piti
kad približi svoj pehar oboriću oči
i praviću se da iz zuba vadim ostatke jela
cezar uostalom voli građansku hrabrost
do izvesnih granica do izvesnih razumnih granica
on je u osnovi čovek kao i svi drugi
i već vrlo umoran od igranja s otrovom
ne može da pije do sita neprestano šah
ona leva čaša za Druzija u desnoj umoči usne
zatim da pije samo vodu da ne spušta oči s Tacita
da iziđe u vrt i da se vrati kad već iznesu telo

Odlučio sam da se vratim na cezarov dvor
nadam se zaista da će se sve nekako srediti

S poljskog preveo:
PETAR VUJIČIĆ